PERSONAJE NEOTESTAMENTARE ANONIME DEVENITE SFINȚI ÎN CALENDARUL ORTODOX: ROLUL NUMELUI PROPRIU ÎN CONSTRUIREA UNEI IDENTITĂȚI CREŞTINE

CONF. DR. FELICIA DUMAS
Universitatea „Al. I. Cuza", Iaşi
felidumas@yahoo.fr

Résumé: Nous proposons une réflexion sur le rôle sémiotique des noms propres attribués à trois personnages anonymes du Nouveau Testament dans la construction d'une nouvelle identité de ceux-ci, de saints (en général martyrs) mentionnés dans le calendrier orthodoxe et commémorés par l'Eglise: la samaritaine, l'hémoroïsse et le centurion qui a assisté à la Passion du Christ. Nous montrerons de quelles façons leurs faiblesses bibliques sont transformées au niveau du processus de leur conversion (mentionnée par la Tradition) en déterminants référentiels qui font partie du syntagme complexe de leurs noms de saints du calendrier liturgique et des synaxaires orthodoxes, en roumain et en français. Nous essaierons de voir également si leur origine biblique est connue par les fidèles pratiquants des deux espaces culturels – roumain et français – et quelles sont les représentations qu'ils ont quant à la récupération de leur statut de personnages néo-testamentaires au niveau de celui de saints chrétiens orthodoxes.
Mots-clés: nom propre; saints; personnages bibliques; Orthodoxie; construction identitaire; sens et signification.

Ne propunem să urmărim în lucrarea de faţă rolul numelui propriu atribuit unor personaje neotestamentare anonime în construirea unei noi identităţi, de sfinţi – în general martiri – menţionaţi în calendarul ortodox şi comemoraţi de Biserică: femeia samarineancă, femeia care suferea de scurgerea sîngelui de doisprezece ani, sutaşul care a asistat la patimile şi răstignirea lui Hristos. Vom încerca să vedem felul în care „slăbiciunile" şi defectele lor biblice sunt transformate la nivelul procesului de convertire (menţionat de Tradiţie) în determinante referenţiale care fac parte din sintagma complexă a numelor lor de sfinţi din calendarul şi sinaxarul ortodox. Ne vom referi la limbile română şi franceză.

Ne propunem să studiem de asemenea în ce măsură originea lor biblică este cunoscută de către credincioşii practicanţi din cele două spaţii culturale (român şi francez) şi care sunt reprezentările acestora referitoare la recuperarea statutului lor de personaje neotestamentare la nivelul aceluia de sfinţi creştini ortodocşi.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

1. Sfinţii din calendarul ortodox şi numele lor

Înainte de toate, să vedem cine sunt sfinţii în creştinism şi, respectiv, în Ortodoxie. Menţionăm aici trei definiţii – dintre cele mai reprezentative –, una din spaţiul teologiei catolice franceze şi două din spaţiul românesc, al teologiei ortodoxe:

- „Homme, ou femme, entré dans la gloire du ciel – Bărbat sau femeie care au intrat în slava cea cerească."[1]
- „Oameni pe care Biserica îi cinsteşte pentru viaţa lor curată, pentru felul în care s-au luptat uneori pînă la moarte pentru biruinţa creştinismului în lume."[2]
- „Creştini cu profundă vieţuire duhovnicească, plini de fapte de bunătate şi pietate pilduitoare, pe care Biserica îi socoteşte vrednici a fi veneraţi în evlavia creştină."[3]

Pornind de la acestea, propunem la rîndul nostru o definiţie care să ne servească argumentativ în lucrarea de faţă: *Creştini care au dus o viaţă (morală, duhovnicească) deosebită, pe care Biserica îi consideră vrednici să fie cinstiţi de evlavia credincioşilor, comemoraţi la slujbe şi să apară în calendar cu numele lor.*

Altfel spus, este vorba despre persoane care au trăit în mod cu totul exemplar din punct de vedere creştin, al căror nume a fost păstrat prin Tradiţie[4] de către Biserică, în sinaxare şi calendare, transformate în obiect de cult şi de comemorare. Numele lor este, după cum vom vedea în continuare, deosebit de important pentru identitatea fiecăruia dintre ei.

Ne vom referi în continuare numai la cei trei sfinţi menţionaţi, care se regăsesc în calendarele liturgice (ortodoxe) din limbile română şi franceză, în sinaxare şi a căror biografie duhovnicească este consemnată în Mineie (în ambele limbi). Pentru limba română, ne referim la calendarele publicate de editura Doxologia (a Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Iaşi), de Arhiepiscopia Rîmnicului, precum şi la un calendar electronic, al cărui autor şi administrator este părintele Iulian Nistea, de la catedrala ortodoxă română din Paris: www.calendar-ortodox.ro. Pentru limba franceză, avem în vedere calendarele liturgice publicate la mănăstirile ortodoxe Sfîntul Antonie cel Mare (metoc francez al mănăstirii athonite Simonos Petra) şi de la Cantauque (mănăstire francofonă de jurisdicţie românească consacrată Născătoarei de Dumnzeu – Théotokos şi Sfîntului

[1] Dominique le Tourneau, *Les Mots du Christianisme, catholicisme, orthodoxie, protestantisme,* Paris, Fayard, 2005, p. 560.

[2] Pr. Prof. Ene Braniştе, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Editura diecezana Caransebeş, 2001.

[3] *Sfinţi ocrotitori ai Moldovei canonizaţi în perioada 1992-2009*, ediţie îngrijită de părintele arhimandrit dr. Emilian Nica, Doxologia, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 2009, p. 7.

[4] Înţelegem aici prin Tradiţie, cel de al doilea izvor de învăţătură al Bisericii, alături de Scriptură: Felicia Dumas, *Dicţionar bilingv de termeni religioşi ortodocşi român-francez*, p. 298. Numeroşi teologi o consideră o adevărată „memorie a Bisericii": *Vocabulaire théologique orthodoxe*, p. 193.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

Martin), precum şi versiunea în limba franceză a aceluiaşi calendar electronic: http://www. calendrier. egliseorthodoxe.com.

Să vedem cum se numesc sfinţii la care dorim să ne referim în continuare:

Fotinia, sfîntă muceniţă, femeia samarineancă – **Photine**, sainte, la Samaritaine et ses compagnons, 26.02;

Longhin Sutaşul, sfînt mucenic **– Longin le Centurion**, saint martyr, 16.10;

Veronica, sfîntă, cea vindecată de scurgerea sîngelui – **Véronique (Bérénice) l'Hémoroïsse**, sainte, 12.07.

După cum se poate observa, din numele lor – păstrat în tradiţia liturgică a Bisericii- face parte referinţa la statutul lor de personaje din Noul Testament, care solicită o cultură biblică a cititorului calendarului şi respectiv, a credinciosului practicant. Ca şi în cazul celorlaţi sfinţi din calendarul ortodox, numele lor propriu este format din prenumele lor (antroponimul propriu-zis) şi din substantivul care precizează statutul sfinţeniei lor confirmat de Biserică: *sfîntă muceniţă*, *sfînt mucenic* şi respectiv *sfîntă* (în franceză: *sainte, saint martyr, sainte*). În marea majoritate a cazurilor, antroponimul este însoţit de un determinant referenţial care precizează tipul de asceză a sfintului sau sfintei respective (de exemplu: *le Reclus – Zăvorîtul*[5]; *le fol en Christ – nebun pentru Hristos*[6]; *le Stylite – Stîlpnicul*[7]), locul martirajului lor (*sainte Agnès, martyre à Rome – sfînta muceniţă Agnes Romana*), locul ascezei, adică în care s-au nevoit (*le Sinaïte – Sinaitul* ; *l'Athonite – Athonitul*), locul de unde erau originari (*Xenie la Romaine – Xenia Romana* **;** *Paul de Thèbes – Pavel Tebeul*) etc.[8] În cazul celor trei sfinţi la care ne referim, acest determinant referenţial precizează o identitate discursivă neotestamentară care reprezintă sîmburele noii lor construcţii identitare, de sfinţi mucenici.

Identitatea de origine este exprimată de determinanţi care desemnează slăbiciunile şi defectele lor biblice, menţionate în Noul Testament: o boală incurabilă – cazul femeii numită în evanghelii cu «scurgere de sînge de doisprezece ani» (*l'hémoroïsse*), apartenenţa la o comunitate etnico-religioasă provenită din amestecul evreilor cu coloniştii aduşi de cuceritorii asirieni şi de aceea profund dispreţuită de evrei – cazul femeii samarinence (*la samaritaine*) şi respectiv, participarea la răstignirea lui Hristos şi apartenenţa la armata romană opresivă –

[5] Se numeşte zăvorît un sfînt a cărui formă de asceză constă în zăvorîrea sa de bunăvoie într-o grotă, într-o peşteră, cu scopul de a se consacra în exclusivitate rugăciunii.

[6] Nebunia pentru sau întru Hristos reprezintă un tip de sfinţenie dobîndită de unii oameni care simulau nebunia în faţa celorlaţi, din dragoste pentru Hristos, acceptînd toate consecinţele atitudinii lor ; este tot o formă de asceză: Felicia Dumas, *Dicţionar bilingv de termeni religioşi ortodocşi român-francez*, p. 200.

[7] Stîlpnicul este un ascet care trăia în izolare de lume în vîrful unui stîlp, într-un spaţiu extrem de redus, fără un acoperiş deasupra capului, nevoindu-se astfel în rugăciune în voia tuturor intemperiilor : Felicia Dumas, *Dicţionar bilingv de termeni religioşi ortodocşi român-francez*, p. 285.

[8] Felicia Dumas, *L'Orthodoxie en langue française – perspectives linguistiques et spirituelles*, avec une Introduction de Mgr Marc, évêque vicaire de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, Iaşi, Casa editorială Demiurg, 2009.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

cazul sutaşului (*le centurion*). Aceste personaje biblice suferă un proces de transformare identitară creştină, de convertire, de la statutul de om stigmatizat (fizic sau social) şi necreştin la cel de sfînt, mărturie a unei mari deschideri duhovniceşti şi ontologice a creştinismului în general. Complet anonime în Noul Testament, în textele evanghelice ele sunt transformate în sfinţi cu nume în calendar (deci recuperate de memoria liturgică a Bisericii), aceste nume proprii devenind mărcile lexicale doveditoare ale noii lor identităţi. Ce înţelegem însă prin identitate, noţiune extrem de complexă, disputată la ora actuală de mai multe tipuri de discursuri ştiinţifice, deşi foarte bine înrădăcinată încă în psihologie? În cazul nostru, am putea propune cu mare prudenţă definiţia următoare: un ansamblu de trăsături caracteristice care permit recunoaşterea acestor personaje ca sfinţi, stabilidu-le individualitatea personală şi liturgică alături de şi faţă de ceilalţi sfinţi din calendarul creştin ortodox. Trăsăturile caracteristice sunt consemnate în structura complexă a semnificantului numelui lor propriu (cu referire la originea lor neotestamentară) şi prezentate discursiv în sinaxare.

Să îi urmărim pe fiecare în parte, la nivelul acestei transformări identitare dinspre omenescul stigmatizat şi consemnat în evanghelii înspre sfinţenia cinstită în Biserică şi consemnată în calendar.

2. Femeia samarineancă devine sfînta Fotinia

Femeia samarineancă este menţionată în calendar pe 26 februarie; în această zi se face „pomenirea sfintei muceniţe Fotinia samarineanca, cu care a vorbit Domnul Hristos la fîntînă, şi cei împreună cu dînsa”[9]. Sinaxarul nu cuprinde istoricul convertirii sale, menţionînd numai faptul că pe vremea împăratului Nero îl mărturisea pe Hristos în Cartagina, împreună cu fiul ei Iosi. Din el aflăm însă originea numelui sfintei, din propria-i mărturisire, în faţa împăratului prigonitor: „Iar sfînta i-a zis: eu am fost numită Fotini de Iisus Hristos, Dumnezeul meu”[10]. Prin urmare, numele pe care îl prezintă a fi de origine divină este marca lexicală doveditoare a unei transformări identitare de tipul convertirii (sau al botezului creştin, din femeie samarineancă în mărturisitoare a lui Hristos), nume care a fost păstrat de Biserică şi consemnat în calendar, legitimat de tradiţia conservatoare a relatării muceniciei suferite de Fotinia pentru credinţa sa creştină. Aşadar, dintr-o femeie complet anonimă în scrierile evanghelice[11], ea devine sfînta Fotinia (sau Fotini), cunoscută de creştini din calendar. Cîţi dintre ei cunosc însă originea ei neotestamentară este greu de spus... Desigur, mulţi credincioşi practicanţi sunt iniţiaţi în cunoaşterea textelor evanghelice, datorită practicii lor liturgice şi

[9] http://www.calendar-ortodox.ro/luna/februarie/februarie26.htm

[10] *Ibidem.*

[11] Este vorba despre evanghelia de la Ioan 4, 5-42. În celelalte evanghelii, nu găsim nici o menţiune la episodul acesta, al întîlnirii dintre Hristos şi femeia samarineancă.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

religioase. În spaţiul cultural şi geografic francez, această iniţiere este mult mai însemnată – din cîte am putut constata (din discuţiile avute cu mai mulţi ortodocşi francezi), în primul rînd datorită specificităţii Ortodoxiei de expresie franceză bazată pe un demers de cunoaştere căutată a practicii liturgice. În spaţiul românesc, datorită sincopei catehetice din perioada comunistă, iniţierea s-a făcut altfel sau deloc. În prezent, din acest punct de vedere, un rol important îl are discursul omiletic al preotului, care atrage atenţia (în zilele respective) asupra legăturii dintre personajele din Noul Testament şi sfinţii respectivi. Putem însă afirma că puţine persoane cunosc originea neotestamentară a acestor sfinţi şi mai cu seamă legătura dintre femeia samarineancă şi sfînta Fotinia, deşi ea este menţionată în numele acesteia. Un nume complex, din care face parte – după cum spuneam – un determinant referenţial de precizare a acestei origini. Sinaxarul dezvoltă acest determinant, iar la nivelul practicii liturgice a Bisericii, sfînta Fotinia este pomenită împreună cu cele cinci surori ale sale (Anatoli, Foto, Fotida, Paraschevi şi Chiriachi), cei doi fii (Iosi şi Foti) şi încă doi însoţitori (Sebastian şi Hristodul), „care de sabie s-au săvîrşit".

3. Sfînta Veronica sau femeia care suferea de scurgerea sîngelui

Femeia care suferea de scurgerea sîngelui de doisprezece ani apare în trei din cele patru evanghelii canonice ale Noului Testament, la Matei 9, 20-22, la Marcu 25-34 şi la Luca 8, 43-48, unde se istoriseşte felul în care se atinge de haina lui Hristos, cu credinţă, în timp ce acesta mergea să o vindece pe fiica lui Iair : „Şi iată o femeie cu scurgere de sînge de doisprezece ani, apropiindu-se de el pe la spate, s-a atins de poala hainei lui. Căci zicea în gîndul ei: Numai să mă ating de haina lui şi mă voi face sănătoasă; Iar Iisus întorcîndu-se şi văzîndu-o i-a zis: Îndrăzneşte fiică, credinţa ta te-a mîntuit. Şi s-a tămăduit femeia din ceasul acela."[12]

Sintagmei biblice din limba română „cu scurgere de sînge de doisprezece ani" (şi variantelor sale din celelalte evanghelii: „care avea de doisprezece ani curgere de sînge", „care de doisprezece ani avea scurgere de sînge") îi corespunde în franceză determinantul *l'hémoroïsse*[13], un substantiv de genul feminin, pe care dicţionarul *Trésor de la langue française* îl menţionează numai pentru această ocurenţă biblică („femme malade d'un flux de sang guérie pour avoir touché la robe du Christ"[14]). Termenul este folosit aşadar în franceză exclusiv pentru desemnarea acestui personaj feminin din Noul Testament. Viitoarea sfîntă Veronica este deci – conform Tradiţiei (menţionată în Sinaxar) – această femeie care avea o suferinţă incurabilă, potrivit istorisirii biblice. Ea face parte din categoria de bolnavi

[12] Matei 9, 20-22.

[13] Le 12 juillet, mémoire de Sainte Véronique l'hémorroïsse guérie par le Christ, morte en paix : http://calendrier.egliseorthodoxe.com/sts/stsjuillet/juillet12.html.

[14] http://atilf.atilf.fr

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

incurabili vindecaţi în mod miraculos de Hristos, în diferite locuri şi momente ale existenţei sale istorice, alături de slăbănogi, orbi din naştere, demonizaţi... Credinţa ei în puterea vindecătoare a lui Hristos, manifestată în demersul curajos şi inedit de a-şi „fura vindecarea" prin atingerea de haina acestuia, reprezintă germenele şi respectiv actul declanşator al transformării sale identitare – în creştină convertită şi apoi în sfîntă -, relatată în sinaxar şi consemnată de Tradiţie. Spre deosebire de ceilalţi doi sfinţi la care ne referim aici – care au murit ca mucenici –, Veronica şi-a cîştigat statutul de sfîntă prin firescul unei vieţi desăvîrşite duse prin respectarea preceptelor vieţii creştine[15]. În cazul ei, transformarea interioară care este precizată în evanghelii (dobîndirea credinţei şi mai ales vindecarea obţinută prin aceasta) a fost legitimatoare pentru viitorul statut de sfinţenie.

Din observaţiile şi anchetele noastre sporadice (făcute pe subiecţi care frecventează biserica), reiese că Sfînta Veronica este asociată de cele mai multe ori cu tradiţia latină menţionată în sinaxar şi cu Sfînta Faţă[16] şi mai puţin sau deloc pusă în legătură cu femeia care suferea de scurgerea sîngelui menţionată în trei din cele patru evanghelii din Noul Testament.

4. Sutaşul Longhin

În armata romană, sutaşul era comandantul a o sută de ostaşi, un centurion, echivalentul franţuzescului *centurion.* În textele evangheliilor de la Matei, Marcu şi Luca (la Ioan nu apare), el nu are nici un nume, fiind desemnat numai prin precizarea categoriei sale socio-profesionale (deloc iubită de iudei) – comandant de soldaţi în armata romană asupritoare. Şi în cazul său, motorul transformării interioare şi apoi implicit identitare este tot credinţa, recunoaşterea lui Hristos cel mort pe cruce prin răstignire drept Fiul lui Dumnezeu, adoptarea creştinismului: „Iar sutaşul şi cei ce împreună cu el păzeau pe Iisus, văzînd cutremurul şi cele întîmplate s-au înfricoşat foarte, zicînd: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu era

[15] Sinaxar: „Sfînta Veronica era de loc din Cezareea lui Filip (Paneas). Ea a fost cea tămăduită de Domnul nostru Iisus Hristos de curgerea de sînge care o chinuia de mulţi ani (cf. Matei 9, 20). În semn de mulţumire şi slavă adusă lui Dumnezeu, ea a turnat o statuie de bronz ce-l reprezenta pe Mîntuitorul ţinînd mîna unei femei îngenunchiate înaintea lui. La picioarele statuii - unde pe o placă sa putea citi : Lui Dumnezeu, Mîntuitorul lumii – creştea o plantă tămăduitoare de orice boală. Veronica a aşezat această statuie în faţa casei ei, aşa încît toţi trecătorii să o cinstească şi să-şi aducă aminte de modelul ei, Dumnezeu-Omul. Ducînd o viaţă sfîntă, Veronica s-a dus la Dumnezeu, ca şi în ceruri să se bucure de Chipul Domnului..." (http://www.calendar-ortodox.ro/luna/iulie/iulie12.htm).

[16] „După o tradiţie latină, sfînta Veronica a fost femeia care a şters faţa însîngerată a Domnului, cînd îşi purta El Crucea spre Golgota. Chipul Domnului ar fi rămas astfel imprimat pe mahramă, care a fost considerată astfel o icoană „nefăcută de mîna omenească": www.calendar-ortodox.ro/luna /iulie /iulie12. htm.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

acesta!", la Matei[17] şi, respectiv, la Marcu: „Iar sutaşul care stătea în faţa lui, văzînd că astfel şi-a dat duhul, a zis: Cu adevărat omul acesta era Fiul lui Dumnezeu!"[18]

Sinaxarul prezintă biografia sfîntului Longhin sutaşul, care a renunţat la poziţia sa de soldat în armata romană, devenind propovăduitor al creştinismului (învăţătura lui Hristos) şi sfîrşind mucenicește, prin jertfirea pentru credinţă (i s-a tăiat capul din porunca împăratului Tiberiu)[19]. Tradiţia care a transmis biografia consemnată în sinaxar precizează aspecte care nu apar în evanghelii, precum faptul că nu a fost singur în demersul său de convertire (fiind comemorat împreună cu încă doi sfinţi mucenici- anonimi: „Tot în această zi, sfinţii doi Mucenici cei tăiaţi împreună cu Sfîntul Longhin") şi refuzul său de a accepta banii propuşi de iudei în schimbul negării învierii lui Hristos cel mort şi îngropat în mormîntul pe care îl păzea. În ceea ce priveşte cunoaşterea originii sale biblice de către credincioşii practicanţi, din anchetele sporadice efectuate am putut constata că ea este mai cunoscută în cazul său decît în celelalte două, datorită menţionării imediate în structura numelui propriu (lîngă antroponim) a determinantului individualizator care face parte din acesta, deşi unii dintre subiecţii interpelaţi nu făceau clar distincţia între acest sutaş şi un altul, care apare tot în Noul Testament şi căruia Hristos îi vindecă sluga în Capernaum[20]. Nici acesta nu are nume, fiind cunoscut drept smeritul sutaş, sau sutaşul din Capernaum. Pentru ca lucrurile să fie şi mai complicate la nivel de reprezentare, un alt sutaş figurează ca sfînt în calendarul ortodox: Corneliu sutaşul, sfînt sfinţit mucenic, pomenit pe 13 septembrie, care a trăit în vremea apostolilor (după Învierea şi Înălţarea lui Hristos, după cum citim în *Proloagele* sfinţilor) şi l-a propovăduit pe Hristos şi învăţătura creştină... În aceste condiţii, cum putem vorbi despre o individualizare a primului dintre sutaşi, cel care ne interesează aici din perspectiva trecerii lui dinspre anonimatul discursului neotestamentar în calendarul sfinţilor comemoraţi de Biserică, cu numele de

[17] Matei 27, 54.

[18] Marcu 15, 39.

[19] 16 octombrie: „În această lună, în ziua a şaisprezecea, pomenirea Sfîntului Mucenic Longhin sutaşul. Acesta a fost pe vremea lui Tiberiu cezarul din Capadochia, sutaş sub ascultarea lui Pilat, guvernatorul Iudeii şi a fost rînduit din porunca aceluia să slujească la cinstitele patimi ale lui Hristos, şi la răstignire şi să păzească mormîntul cu strajă, adică cu ceata sa de ostaşi ce avea sub ascultarea lui. Văzînd el minunile ce se făceau, cutremurul şi întunecarea soarelui, mormintele ce se deschideau, morţii care ieşeau afară şi pietrele care se despicau, a strigat tare, zicînd: „Cu adevărat Acesta a fost Fiul lui Dumnezeu." Acesta şi cu alţi doi ostaşi care mai pe urmă împreună cu el au mărturisit, n-a primit arginţii care i s-au dat de către iudei ca să tăgăduiască învierea. Apoi lăsîndu-şi slujba ce era pe seama lui şi mergînd în ţara sa, propovăduia apostoleşte pe Hristos Dumnezeu. Deci plecîndu-se Pilat, mai vîrtos fiind stricat prin făgăduinţa de bani de la iudei, a pîrît pe Longhin cu scrisori către Tiberiu cum că şi-a lăsat slujba şi se afla în patria lui propovăduind pe Hristos Dumnezeu. Şi Tiberiu îndată a trimis cu porunca lui de i-a tăiat capul şi lui şi celor doi ostaşi ce erau cu el şi i-au adus capul din Capadochia la Ierusalim ca să se încredinţeze Pilat şi iudeii de moartea lui şi pentru ca să ia Pilat cele ce i se făgăduiseră": http://www.calendar-ortodox.ro/luna/octombrie/octombrie16.htm.

[20] Matei 8, 5-14.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

Longhin? Individualizarea se face tocmai prin intermediul funcţiei de identificare referenţială a numelui propriu, sau de desemnare „rigidă", în sensul de fixă şi precisă, despre care vorbeşte Saul Kripke în lucrarea sa *La logique du nom propre*[21].

5. Sens şi semnificaţie: rolul semiotic al numelor proprii de sfinţi

Accesul la sensul acestor nume de sfinţi se face prin iniţierea în biografia lor de personaje devenite sfinte, biografie consemnată în sinaxare. Acest sens se construieşte la nivelul unei semiotici a culturii religioase ortodoxe, prin valorizarea vieţii lor de sfinţi (consemnată în sinaxare), la nivelul practicii liturgice a Bisericii la care participă omul credincios (practicant). Procesul de construire a sensului celor trei nume proprii de sfinţi, cu structura semnificantului complexă – din care face parte referinţa la statutul lor de personaje biblice, neotestamentare – este identic în cele două limbi, română şi franceză, datorită unui „decupaj" referenţial şi semantic identic, specific Ortodoxiei şi caracterului ei universal. Înţelegem aici prin sensul numelor proprii conţinutul descriptiv al semnificantului lor complex, punerea în scenă şi actualizarea semnificaţiilor specifice ale determinanţilor referenţiali care alcătuiesc acest semnificant. Recuperăm astfel *à notre manière* o deosebire făcută de Wittgenstein în *Tractatus logico-philosophicus* între sensul definit drept conţinutul descriptiv al expresiilor şi semnificaţie, înţeleasă ca obiectul desemnat[22]. În semiotica sa a culturilor, François Rastier afirmă că sensul unui semn cultural nu este în obiectul cultural desemnat, nici în interpretul său, ci în colaborarea acestora la nivelul unei practici sociale[23]. În aceeaşi direcţie, putem afirma că sensul numelui propriu al acestor sfinţi este exprimat nu numai la nivelul actualizării semnificaţiilor contextuale ale semnificantului, ci şi al coroborării dintre acestea şi o cunoaştere de tip cultural-biblic a cititorului/utilizatorului unui calendar sau al unui sinaxar, al articulării lor la nivelul unei explicitări a referentului în contextul vieţii lor sfinte, la nivelul practicii liturgice. Practică liturgică ce valorizează acest context, comemorîndu-i pe sfinţi şi insistînd asupra transformării lor identitare radicale, din personaje anonime neotestamentare cu slăbiciuni şi stigmate, în sfinţi. François Rastier vorbeşte despre o semiosferă definită ca spaţiul semiotic ocupat de o cultură precisă. În cazul nostru este vorba despre o cultură ortodoxă tradiţională de tipul celei române, în care devenirea întru sfinţenie a unor personaje istorice sau biblice este menţionată în sinaxare şi comemorată de Biserică şi respectiv, de cultura franceză secularizată, în care Ortodoxia s-a înrădăcinat la începutul secolului trecut. Acest proces de înrădăcinare s-a făcut cu succes, după cum o dovedesc – între altele – formele adaptate fonetic la limba franceză ale numelor de

[21] Saul Kripke, *La logique des noms propres (naming and necesstty)*, Paris, Minuit, 1995.

[22] Traducere de Alexandru Surdu, Bucureşti, Humanitas, 1991.

[23] François Rastier, *Arts et sciences du texte,* Paris, P.U.F., 2001, citat în *Vocabulaire des études sémiotiques et sémiologiques,* sous la direction de Driss Ablali et Dominique Ducard, Paris, Honoré Champion, 2009, p. 256.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

sfinți, meționați în același fel în calendare și comemorați de Biserică. În lumina unei semiotici a culturii, numele proprii de sfinți pot fi definite ca semne lingvistice complexe cu specificitate cultu(r)ală-liturgică. În cazul celor trei nume de sfinți la care ne-am referit aici, din punct de vedere lingvistic și cultual, numele proprii reprezintă adevărate mărci lexicale de exprimare a procesului de transformare identitară menționat. Credința în Hristos și în noua sa învățătură i-a salvat din anonimatul necomemorativ al statutului lor discursiv de personaje neotestamentare, transformîndu-i în personaje exemplare, devenite prin cîștigarea sfințeniei, demne de a fi cinstite la nivelul practicii liturgice, prin comemorare.

Bibliografie

Biblia sau Sfînta Scriptură, tipărită sub îndrumarea Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfîntului Sinod, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982.

Branişte, Ene, Branişte, Ecaterina, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Editura diecezană Caransebeş, 2001.

Calendar creştin ortodox 2010, Iaşi, editura Mitropoliei Moldovei şi Bucovinei, Doxologia, 2010.

Calendar creştin ortodox 2010, Editura Arhiepiscopiei Rîmnicului „Sfîntul Antim Ivireanul", 2010.

Calendrier liturgique 2010, Monastère Saint-Antoine-Le-Grand, métochion de Simonos Petra.

Calendrier liturgique dans *Divines liturgies de saint Jean Chrysostome et de saint Basile de Césarée,* traduites du grec par l'archimandrite Jacob, le hiéromoine Elisée et le père dr. Y. Goldman, éditées avec la bénédiction de S. Em. L'archevêque Joseph, Métropolite de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, seconde édition corrigée et complétée, Monastère de la Théotokos et de Saint Martin, domaine de Cantauque, 2006.

Dumas, Felicia, *L'Orthodoxie en langue française –perspectives linguistiques et spirituelles,* introduction de Son Excellence Mgr Marc, évêque vicaire de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, édité avec la bénédiction de Son Eminnence l'Archevêque Joseph, métropolite de la Métropole Orthodoxe Roumaine d'Europe Occidentale et Méridionale, Iaşi, Casa editorială Demiurg, 2009.

Dumas, Felicia, *Dicţionar bilingv de termeni religioşi ortodocşi: român-francez,* Iaşi, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Editura Doxologia, 2010

Kripke, Saul, *La logique des noms propres (naming and necesstty),* Editions de Minuit, 1995.

Le Tourneau, Dominique, *Les mots du christianisme, catholicisme, orthodoxie, protestantisme,* Paris, Fayard, 2005.

BDD-A19574 © 2011 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)

Mineiul pe iulie, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, 2002.

Mineiul pe octombrie, Bucureşti, Editura Institutului Biblic şi de misiune ale Bisericii Ortodoxe Române, 2004.

Rastier, François, Bouquet, S., *Une introduction aux sciences de la culture*, Paris, PUF., 2002.

Sfinţi ocrotitori ai Moldovei canonizaţi în perioada 1992-2009, ediţie îngrijită de părintele arhimandrit dr. Emilian Nica, Doxologia, Mitropolia Moldovei şi Bucovinei, Iaşi, 2009.

Vocabulaire des études sémiotiques et sémiologiques, sous la direction de Driss Ablali et de Dominique Ducard, Paris, Honoré Champion, 2009.

Vocabulaire théologique orthodoxe, par l'équipe de Catéchèse orthodoxe, Paris, Cerf, 1985.

Wittgenstein, Ludwig, *Tractatus logico-philosophicus*, traducere de Alexandru Surdu, Bucureşti, Humanitas, 1991.

www.calendar-ortodox.ro

www.calendrier.egliseorthodoxe.com

BDD-A19574 © 2011 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:58:40 UTC)